

# MŰVÉSZETI ISMERETEK

## 11-12. évfolyam

### Célok és feladatok

Gimnáziumban a művészetek oktatásának legfőbb célja, hogy fejlődéstörténetét együtt – komplex módon – kövesse nyomon a tanuló. A feladat, meghatározott körülmények között a tanulók és az esztétikum kapcsolatának elmélyítésére törekvés, az érdeklődés felkeltése és erősítése a képzőművészet, a zene, az irodalom és más művészetek iránt is. Úgy formáljuk a fiatalok szemléletét, érzékét, ízlését az esztétikumra érzékenyvé, hogy a művészeteken túl a hétköznapi életben is felismerje, igényelje a szépet.

Az integrált alaptartalom olyan egyszerű módon szervezze meg a művészetek közös esztétikai alaplehetőségeit, hogy a tanulónak különösebb nehézséget ne okozzon, hogy egyszerűen be- és átlátható legyen.

Feladatunk továbbá a tantárgy tartalmának ismeretében a kronologikus áttekintés. A különböző korszakok, stílusirányzatok feldolgozása abban különbözzön a hagyományostól, hogy a művészetek mellett a kultúra egyéb vonatkozásai, a hétköznapi élet jellemzése is megjelenjen. A korszakok, stílusok, művek jellemzésében, bemutatásában, elemzésében, átélésében, intellektuális és kreatív feldolgozásában a megszerzett szemlélet, eszközrendszer, elemzési készség stb. érvényesüljön.

A művészetek tanításának célja a korábban megszerzett ismereteket, készségeket összegezve és az életkori sajátosságokból adódóan fejlettebb szintre emelje. A művészetek történetiségének komplex megismerése járuljon hozzá a művelt világkép kialakításához. A művészetek oktatásának célja még a nevelésben a művelt magatartásra, az esztétikus, etikus életvitelre való kisugárzás is.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekszünk megvalósítani. A tanulók ismerjék:

- a természet sokszínűségét, formagazdagságát;
- a természet művészettörténeti szerepét keleten és nyugaton egyaránt;
- a természeti szimbólumokat és változásukat az évszázadok során;
- a négy őselem megjelenését a művészi ábrázolásokon;
- a természeti elemeket a népművészetben (pl. életfa, virág, madár), ezek kapcsolatát a keleti és nyugati ábrázolásokkal;
- a természetes alapanyagok használatát.

## 11. évfolyam

### Évi óraszám: 37

**Tartalom:** Az ősművészet, az ókor művészetének, a középkornak, a reneszánsznak, a barokknak, a klasszikának és a romantikának vallási, filozófiai, művészeti ismereteinek komplex módon való megjelenítése az „együttlátó” szintetikus szemléletmód kialakítása céljából.

#### I. Témakör: 10 óra

##### 1. Ósművészet, törzsi művészet 2 óra

Az emberré válás kezdetétől i. e. 2500-ig tartó hosszú időszak történelmi hátterének, vallásának, építészetének, szobrászatának kerámiaművészségének, festészetének, irodalmának, zenéjének, táncának megismerése.

Művészeti ismeretek:      vallás – mágia, totemhit, szertartások  
   építészet – megalitikus építészet  
   szobrászat – kerekasztalos, szikladomborművek, Vénusz-szobrok  
   Kerámia – edények, temetkezési urnák  
   festészet – állat- és emberábrázolás, jelek rendszere  
   irodalom – varázslószövegek, mesék, mondák  
   zene – vadász- és munkadalok, dobnyelv, totem-zene  
   tánc – a mágikus szertartás szervező központja

##### 2. Ókor művészete 8 óra

A nagy ókori birodalmak – Egyiptom, Mezopotámia, Izrael, India, Kína, Japán, Indián művészet, Kréta-Mükéné, Görög, Etruszk, Római művészet, Pannon provincia művészete

###### a) Egyiptom: Óbirodalom, Újbirodalom, Középbirodalom

Tudományok, Istenhit, mítosz, templomépítészet, piramisok

Festészet: meghatározója a kánon és szimbolika

Irodalom: papíruson maradtak fenn

Zene: vallásos énekek, rituális táncok

Tánc: akrobatikus, kultikus táncok

###### b) Mezopotámia: sumér-babilon vallás, perzsa vallás

Építészet: ó- és újbabiloni, perzsaépítészet

Szobrászat: Sumér, Asszír, Babiloni Karakter

Iparművészet: Kerámia, Ötvösség

Irodalom: Gilgames-eposz, Vízözön-legenda

###### c) Izrael: Vallás legfőbb forrása a Biblia ószövetségi része

Építészet: templom, csarnok, zsinagóga

Szobrászat, festészet, iparművészet, bibliai irodalom, Líra, tanítóköltészet

Zene: zsoltárok

Tánc: dob és zeneszó kísérettel

###### d) India művészete: hindu vallás, filozófia

Építészet: hindu templom, mecsetek, paloták

Festészet: freskók

Irodalom: Rámájána, Mahábhárata eposzok

Zene: ragák, véda-énekek

Tánc: testtáncok, „kéz-”, és fejtáncok, táncoló Siva

###### e) Kína művészete: buddhizmus, filozófia, Taoizmus, Jin-Jang iskola

Építészet: Nagy Fal anyaga a fa; pagoda

Szobrászat: Buddha-szobrok, amulettek

Festészet: képmás-, táj-, állatábrázolás

- Iparművészet: fém-, textil-, lakkfestés, kerámia  
 Irodalom: Dalok könyve, Írások könyve  
 Zene: ötfokúság, rituális és udvari zene. opera, zenei alaphang, tánc, mágikus szertartás
- f) Japán művészete: vallása a sinto  
 Építészet, sinto szentélyek, várkastélyok  
 Szobrászat, agyagedények, Buddha-szobrok, Nomaszok  
 Festészet, zsánerkép, tufestés  
 Iparművészet, kerámia, lakkművészet, fémművesség, ötvösség  
 Irodalom, Kodzsiki, Wakát, naguták  
 Zene, gagaku  
 Tánc, Kagura, szarugaku  
 No színház, Kaluki
- g) Indián művészet  
 almék, maja, tolték, azték, inkák kultúrája
- h) Kréta-mükéné művészete, centruma, Kréta szigete és Trója  
 Építészet: várak, kincsházak, paloták  
 Szobrászat: elefánt és zsirkő plasztika  
 Festészet: vázafestészet  
 Iparművészet: kerámia, ötvösség, glüptika  
 Tánc: Labirinthosz – körtánc
- i) Görög művészet: homéroszi kor, archaikus, klasszikus, hellenisztikus kor  
 Filozófia: Demokritosz, Herakleitosz, Szokratész, Platón, Arisztotelész  
 Építészet: templom, színház, lakóház  
 Szobrászat: testkultúra, arányszabályok  
 Festészet: festett vázák  
 Irodalom: Homérosz, Anakreon, Szophoklész, Euripidész  
 Zene: muzikosz, kithara, aulosz hangszerek  
 Tánc: kör és harci tánc
- j) Etruszk művészet: vallás – halotti kultusz  
 Építészet: utak, hidak, csatornák, átrium, boltzatok  
 Szobrászat: realiztikus, de merev ábrázolás  
 Festészet: falfestészet  
 Zene: fontos szerep az életben  
 Tánc: termékenység-, fegyver-, kultikus- és halotti tánc
- k) Róma művészete: alap etruszk és görög vallás kereszténység  
 Építészet: templom, fórum, fürdő, cirkusz, ház, diadalív  
 Szobrászat: portréművészet, történelmi dombormű  
 Festészet: falfestészet  
 Irodalom: Catullus, Horatius, Vergilius, Ovidius, Tacitus, Seneca
- l) Pannónia provincia  
 Építészet, fórumok, fürdők, amfiteátrumok, Aquincum

## II. Témakör: 6 óra

### Középkor

- Ókeresztény művészet: kialakulása; kettészakad a római birodalom
  - Bizánc, Róma centrum
  - Biblia – Ószövetség, Újszövetség
  - Építészet: katakomba, templom, bazilika
  - Szobrászat: szarkofágok
  - Festészet: katakomba festészet, miniaturr-, mozaik-, ikonfestészet
  - Irodalom: apokrifek, himnuszoklész

- Zene: gregorián, liturgikus zene, I. Nagy Szent Gergely  
Tánc: mimusok, pantomímek
2. Bizánc művészete: Bizánc a hajdani Római Birodalom keleti részén él tovább.  
Építészet: templom, kolostor – Hagia Sophia – székesegyház  
Festészet: mozaik, ikon, aranyhátter  
Irodalom: az antik görög él tovább  
Zene: himnuszok, orgona
  3. Iszlám művészet: kalifák, kábakő, Ramadán, Korán  
Építészet: dzsámi, mecset, minaret  
Irodalom: Korán, Ezeregyéjszaka meséi  
Zene: zsoltosma, dervisének, arabeszk
  4. Népvándorlás korának művészete  
szkíták, kelták, germán törzsek, hunok, arabok, magyarok
  5. Karoling művészet: Nagy Károly – frankok  
Építészet: templom, Westwerk  
Szobrászat: bronzöntés (Aachen), Ada-csoport
  6. Román művészet – Franciaország, Németország, Itália  
Vallás: Skolasztika, Aquinói Tamás, Roger Bacon  
Építészet: egyházi, világi épületek  
Festészet: szoros kapocs az építészettel, kódexed, miniatúrák, iniciálék  
Irodalom: egyházhoz kötődő – Roland-ének, Nibelung-ének, lovagi kultúra, Halotti Beszéd és Ómagyar Mária-siralom, Margit-legenda  
Zene: többszólamúság, Arezzói Guidó, mise  
Tánc: misztériumjáték, intermedium, jokulátorok
  7. Gótikus művészet: városköztársaságok, pápaság hanyatlása, eretnekségek, lovagi kultúra  
Filozófia: Assisi Ferenc, középkori misztika  
Építészet: házak, csarnokok, paloták, kórházak  
Szobrászat: épületszobrászat, hajlat az alakokon  
Festészet: táblaképfestészet – Van Eyck testvérek, üvegfestészet, szárnyasoltárok, grafika  
Iparművészet: bútorművesség, textil, ötvösség  
Irodalom: trubadúrköltészet, vallásos líra – Assisi Ferenc, Todi, Villon, Dante Alighieri  
Zene: trubadúrzene, minnesänger, Walter von der Vogelweide  
Tánc: láncc, kör és párostáncok

### III. Témakör: 6 óra

#### Reneszánsz művészet

1. Történelmi háttér: humanizmus, reformáció, reneszánsz, könyvnyomtatás, Kolumbusz, Vasco da Gama, Kopernikusz, Vitéz János, Hunyadi Mátyás  
Eszmei háttér: humanizmus, Petrarca, Boccaccio, Erasmus, Morus Tamás, Guttenberg, Luther Márton  
Művészeti korok Itáliában: trecento, quattrocento, cinquecento  
Építészet: Brunelleschi, Bramante, Michelangelo, Vignola  
Szobrászat: aktábrázolás, emberi érzésvilág – Ghiberti, Donatello, Verocchio, Michelangelo  
Festészet: grafika, Dürer, Botticelli, Mantegna, Giorgione, Leonardo, Raffaello, Michelangelo, Tintoretto, Bruegel
2. Irodalom: Petrarca, Balassi Bálint, Janus Pannonius  
Zene: vokális zene, mise, motetta, madrigál, homofónia, polifónia, Palestrina, Lassus, Willaert, Byrd, Josquis des Prés, Tinódi, Bakfark Bálint.  
Tánc: saltarello, courante, gagliarda, paván, passamezzo

3. Manierizmus – Az árú értékét a piac kezdi meghatározni. Elidegenedés, ellenreformáció. G. P. Lorenzo Traktátusa, G. Bruno.  
Vallás, filozófia: Loyolai Ignác, Machiaveli, Galilei, Kepler-építészet, Michelangelo, Vasari, Vignola  
Festészet: Raffaello, Michelangelo, Correggio, Tiziano, Tintoretto, El Greco, Bruegel  
Irodalom: heroikus, pásztori, pikareszk, Cervantes, Calderón, Tasso, Shakespeare

#### **IV. Témakör: 5 óra**

Barokk művészet

Itáliából indul – Párizs, Madrid, Bécs. 30 éves háború. Francia abszolutizmus. XIV. Lajos, tudományos felfedezések, filozófiai felismerések.  
Építészet: egyházi – templom, kolostor, világi – paloták, kastélyok, színházak, iskolák, termek  
Szobrászat: fény-árnyék hatás, többféle anyag, festői hatáskeltés, Bernini, Girardon, Günther, Fazola Henrik  
Festészet: tájképek, pogánymítosz, illuzionisztikus térábrázolás, Caravaggio, Murillo, Rubens, Van Dych, Maulbertsch, Mányoki Ádám  
Irodalom: monumentális kompozíciók – Tasso, Milton, de Vega, Zrínyi Miklós, Mikes Kelemen, Pázmány Péter, Apáczai Csere János  
Zene: opera, oratórium, concerto, swit, Vivaldi, Bach, Händel, Telemann  
Tánc: menüett, keringő, polka, mazurka, verbunk, csárdás, XIV. Lajos – Napkirály.

#### **V. Témakör: 4 óra**

Klasszicizmus

A klasszikus alkotás fogalma, antik példaképek követése. Sajátos változata a directoire és az empire.  
Történelmi háttere: nemzetállami törekvés, természettudományos kutatások, ipar forradalmasítása, felvilágosodás.  
Felvilágosodás filozófiája: deista, ateista, liberalizmus, racionalizmus, empirizmus; képviselők: Descartes, Leibnitz, Wolff, Spinoza, Berkeley, Hobbes, Adam Smith, John Locke; franciák: Pascal, Voltaire, Montesquieu, Rousseau; németek: Kant, Hegel  
Építészet: városi élet polgári igényei kielégítése, Pollack Mihály, Hild József, W. és Adam Clark  
Szobrászat: téma antik istenségek és hősi mondák ábrázolása, Canova, Houdon, Falconet, Ferenczy István  
Festészet: téma hősi tett, vagy hősi szenvedés – akadémizmus irányzata, Barabás Miklós, id. Markó Károly  
Iparművészet: directoire stílus, empire – római, görög, egyiptomi elemek  
Irodalom: merev művészi szabályok – eposz, tragédia, óda, epigramma, hármas egység (tér-idő-cselekmény), Goethe, Schiller, Rousseau, Racine, Moliere, Bessenyei György, Batsányi, Kazinczy, Csokonai, Berzsenyi  
Zene: Bécs központú klasszicizmus – Haydn, Mozart, Beethoven  
Tánc: Noverre, a „balett zenéje” – Levelek a táncról c. műve

Biedermeier: átmeneti stílus, a romantika kispolgári változata – portré, életkép, intérieur, tájkép – Barabás Miklós, Borsos József, Steindl Ferenc

Szentalizmus – érzékenység – romantika felé törekszik: Rousseau, Goethe, Barabás Miklós.

Nazarénusok – festők – középkori keresztény stílus feltámasztása – Overbeck, Comelius.

## VI. Témakör: 6 óra

### Romantika

A XIX. század művészete. Történelmi háttér: francia forradalom, napóleoni háborúk, 1848-49-es forradalmak. Eszméje: a liberalizmus, akarat és életfilozófiák, Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche.

Építészet: forrás – régészet, távol-keleti építészet; új épülettípusok, vasszerkezetek, üvegcsarnokok, óriási téráthidalások – Ybl Miklós, Feszli Frigyes

Szobrászat: szimbolikus alakok, emlékmű szobrászat – Rude, Izsó Miklós, Strobl Alajos  
Festészet: történelmi téma, drámai szituációk, egzotikum, Delacroix, Blake, Turner, Goya, Madarász Viktor, Székely Bertalan

Irodalom: regény, verses epika, verses regény, líra, dráma, emberiség-költemények, Byron, E.T.A. Hoffmann, Heine, Poe, Lamartine, V. Hugo, Puskin, Lermontov, Katona, Kölcsey, Vörösmarty, Arany, Petőfi, Fáy, Jósika, Jókai Mór

Zene: dal, opera, szimfónikus költemény, programzene, nemzeti zenei karakter, Schubert, Weber, Mendelssohn, Brahms, Berlioz, Chopin, Csajkovszkij, Muszorgszkij, Smetana, Dvorak, Liszt Ferenc, Erkel Ferenc, Paganini, Bellini, Donizetti, Rossini, Verdi, Wagner, Puccini, Bruckner, Mahler, R. Strauss, R. Korszakov

Tánc: balett – reális élettől elfordulás – álmok, mesevilágok alakjai – spicctánc, lebegés, tüllszoknya, polka, mazurka, polonéz, körmagyar, csárdás, kánkán.

Realizmus – gyarmatosítás, utópisztikus szocializmus, tudományos szocializmus, Marx, Engels – Darwinizmus, pozitívizmus – Darwin, Comte, Mill

Barbizoni iskola – francia tájképfestők alapították. Daumier, Courbet, Rousseau, Corot, magyar realizmus, Munkácsy, alföldi festészet, szolnoki művésztelep

Irodalom: táj és helyrajzi adatok, szereplők külső és belső sajátosságaira vonatkozó részletek valóságosabb bemutatása, Stendhal, Balzac, Tolsztoj, Gogol, Dosztojevszkij, Csehov, Eötvös József, Arany János, Petőfi Sándor.

### Követelmények

A tanuló a képzőművészeti, irodalmi, színpadi és más alkotásokat tudja összekapcsolni a zenehallgatás élményével. Kifejezési formák és műfajok néhány alapjellemezőjének birtokában legyen ismerete a művészetek kifejezési lehetőségeiről. Teljesítménykényszer nélkül, sokszínű tevékenységgel érjük el, hogy a művészeteket is magukénak érezzék. Kapjanak indítást a további önművelődéshez és szerezenek kellő jártasságot annak technikáiban.

### A továbbhaladás feltételei

Az őskori művészet, az ókor, a középkor, a reneszánsz, a barokk, a klasszika, a romantika művészetéből a történelmi korok stílusjegyeinek ismerete többször látott, hallott alkotásokban, művészetekben.

Egyes művészeti alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján.

## 12. évfolyam

### Évi óraszám: 32

Tartalom: A XIX. század közepétől a XX. század végéig terjedő időszak jellegzetes, meghatározó stílusjegyeinek megismerése az alkotások komplex módon való bemutatásával. A művészeti irányzatok mellett a híressé vált művészeti központok, művésztelek megismerése.

### I. Témakör 9 óra

A XIX. század közepétől a XX. század elejéig terjedő időszak művészeti területei jellegzetes tulajdonságának megismerése.

1. Naturalizmus: természeti kép aprólékos, részletekig hű ábrázolása
  - képzőművészet: Wilhelm Leibl; Hollósy-kör festői
  - irodalom, emberkép, közönséges, vulgáris beszéd  
Émile Zola, Móricz Zsigmond, Bródy Sándor
2. Plein air festészet – tájképet közvetlenül a szabadban alkotják  
Képviselői: Manet, W. Turner, Szinyei Merse Pál, Munkácsy Mihály, Hollósy Simon
3. Impresszionizmus:  
előzményei: Turner fénymintikája, a barbizoni festők tájszemlélete, Constable atmoszférikus tájfestészete  
fontosabb stílusjegyei, vibráló tónusok, szubjektív látásmód  
szobrászat: bravuros fény-árnyék hatás  
zenében: különleges hangszínek, ametria, egészhangú skála  
Képviselői – képzőművészet: Manet, Monet, Renoire, Degas, Rodin
  - irodalom: Baudelaire, Verlaine, Tóth Árpád, Kosztolányi Dezső
  - zene: Debussy, Ravel
  - a) Neoimpresszionizmus  
előzménye: az impresszionizmusból kinövő irányzat  
stílusjegye: pontszerű ecsetvonásokból építkezik, általában alapszíneket használ apró foltokban  
képviselői: Seurat, Signac, Cross
  - b) Posztimpresszionizmus  
előzményei: az impresszionizmusból indul ki, de különböző módon fejleszti tovább  
stílusjegye: elszakadnak az önmagáért való természetábrázolástól, a tartalmi-formai egyensúlyra helyezi a hangsúlyt  
Képviselői: Cézanne, Gauguin, Van Gogh
  - c) Nagybányai festészet  
az impresszionizmus magyar iskolája  
céljuk: a művészet számukra etikai tevékenység  
képviselői: Koszta József, Hollósy Simon, Ferenczy Károly, Fényes Adolf, Rippl-Rónai József
4. Szimbolizmus: szakítás a naturalizmussal, a valóság megvetése, álomba menekülés  
filozófia: dekadencia  
jellemzői: szinesztézia, szuggesztió, minticizmus, szimbólum  
festők: Gauguin, Moreau, Redon, Csontváry Kosztka Tivadar, Gulácsy Lajos  
szobrászat: Rodin  
irodalom: Verlaine, Baudelaire, Mallarme, Rimbaud, Rilke, Ady Endre, Kosztolányi, Babits

5. Historismus, akadémizmus  
 építészet: Schickedanz Albert, Francz Herzog  
 szobrászat: Fadrusz János, Strobl Alajos  
 festészet: Benczúr Gyula, Lotz Károly, Feszty Árpád
6. Eklektika – érdeklődés a formai problémák megoldására irányul  
 jellemzői: az acél, az öntött, a hengerelt vas használata  
 képviselői: Gustav Eiffel, Ybl Miklós, Steindl Imre, Schulek Frigyes, Hausmann Alajos
7. Szecesszió: kivonulás az akadémikus művészetből  
 építészet: Lechner Ödön, Kós Károly, Márkus Géza  
 festészet: Gauguin, E. Munch, Rippl-Rónai József, Vaszary János
  - a) Gödöllői művésztelep – a recesszió magyar központja  
 képviselők: Körösfői – Kriesch Aladár, Nagy Sándor, Kozma Lajos, Zsolnay Vilmos
  - b) Kecskeméti művésztelep  
 képviselők: Iványi Grünwald Béla, Kmetty János

## II. Témakör 11 óra

A XX. század művészete az 1906 és 1945 közötti időben.

- a) a forrongó erjedés évei 1906 – 1914 között
- b) a két világháború közötti időszak művészete

Eszmei filozófiai háttér: neopozitívizmus, szellemtörténet, fenomenológia, egzisztencializmus, avantgárd

építészet: Deutscher Werkbund, Bauhaus, de Stijl

képviselők: Gropius, Le Corbusier

Avantgárd törekvések

1. Fauvizmus  
 képviselői: Matisse, Derain, Dufy
2. Expresszionizmus – belső érzelmek szenvedélyes kifejezése  
 képviselői: Munch, Kandinszkij, Kokoschka, Bernáth Aurél, Derkovits Gyula
3. Kubizmus – a látvány tárgyát mértani formákká bontotta fel.  
 3 típus: plasztikus-, analitikus-, szintetikus kubizmus  
 képviselői: Picasso, Braque, Kmetty János, Uitz Béla  
 utódirányzatai: orfizmus, purizmus, vorticismus, Section d'or  
 A nyolcak – magyar festők csoportja, a szecesszió, a kubizmus, az expresszionizmus hatott rájuk.  
 képviselők: Kernstok, Czóbel, Pór Bertalan, Berény Róbert
4. Futurizmus – a múlt tagadása, a modern nagyváros, a technika, a sebesség, a dinamizmus dicsérete.  
 festészet – Giacomo Balla, Umberto Boccioni, Russolo, Severini, Duchamps  
 irodalom – nagybetűk elhagyása, a központozás elhagyása, matematikai, zenei jelek, képversek használata. Pl. Marinetti, Majakovszkij  
 zene – „zörejek művészete”, diszonancia előtérbe helyezése.
5. Dadaizmus – tagadás művészete, találmányra kitalált név  
 műfajai: ready made, collage, frottázs, fotomontázs, merzkép, objet trouvé  
 képviselői
  - képzőművészet, Duchamp, R. Hausmann, Max Ernst
  - irodalom: Louis Aragon, Paul Eluard
6. Szürrealizmus – fantázia, álom, az örület, a hallucinációk, szabad képzettársítás, a tudatalattinak a szerepét hangsúlyozzák.



jellemzői: naturális, nonfiguratív, az automatizmus, az onirizmus, viszkozitás, transzparencia, erotika.

Képviselői: H. Rousseau, S. Dali, M. Chagall, V. Brauner, Ország Lili, Kondor Béla, Lossonczy Tamás

irodalom alkotómódszere az önműködő írás, a pszichikai automatizmus.

képviselők: Aragon, Éluard, Apollinaire, Franz Kafka

7. Magyar művészek csoportos alkotó közösségei:

a) Szentendrei iskola – Boromisza Tibor, Glatz Oszkár, Iványi Grünwald Béla, Barcsay Jenő, Hermann Lipót, Vajda Lajos

b) Európai iskola – egyetemes érvényességű, európai rangú magyar művészetet akar.

képviselői: Korniss Dezső, Gegesi Kis Pál, Kállai Ernő, Mezei Árpád, Pán Imre, Martyn Ferenc, Szántó Piroska

c) K. Ú. T. (Képzőművészek Új Társasága)

képviselők: Kernstok, Czóbel, Egry József, Rippl-Rónay, Vaszary, Bernáth, Pátzay Pál, Szőnyi István

d) Római iskola – neoklasszicista szellemben dolgoznak, a Római Magyar Akadémia ösztöndíjas képzőművészei alkotják.

képviselők: Patkó Pál, Medveczky Jenő, Aba Novák Vilmos

e) Gresham – kör – a Gresham kávéházi összejövetelekre utal.

képviselők: Bernáth, Szőnyi, Egry, Ferenczy Béni, Berény, Pátzay, Borsos Miklós

f) Szocialista törekvések – a szocialista eszmék nemcsak témaválasztásra, hanem tartalmi állásfoglalásra is hatottak.

képviselői: Derkovits Gyula, Mészáros László, Ferenczy Noémi, Goldmann György, Dési Huber István

8. Az absztrakt művészet – természetelvű irányokkal szembehelyezkedő festészeti, szobrászati törekvés. Módszere a tárgyyszerű valóságtól való elvonatkoztatás. Két csoportja van:

a) Geometrikus absztrakció – szigorú szerkesztési eszközökkel, világosan tagolt kompozíciók. A ritmus és az arány problémái foglalkoztatják.

csoportjai:

- Radiantizmus vagy Rayonizmus – Mihail Larionov, Natalia Goncsorova modern tér- és mozgásélmény festői ábrázolása

- Szuprematizmus – az érzet tárgy nélküli kifejezése

képviselő: Kazimir Malevics

- Konstruktivizmus – az anyagok, a formák egymáshoz való minőségi viszonyait, valamint a tárgy, a tér pozitív és negatív forma kapcsolatát vizsgálta.

képviselők: El Liszickij, Kassák Lajos, Péri László, Ljutow Popowa

- Neoplaszticizmus – az abszolút plasztikus kapcsolatokról indul ki és a tisztaságra, matematikai egyetemességre törekedett.

képviselő: Piet Mondrian

- De stijl – a stílus – holland folyóirat – a tiszta geometriai alapformákat, a funkcionalizmus elvét képviselte.

képviselők: Doesburgh, Vantongerloo, Huszár Vilmos

- Abstraction – creacion – nonfiguratív művészcsoport

képviselők: Vantongerloo, Kandinszkij, Hans Arp, Beöthy István, Martyn Ferenc

- Aktivisták – magyar művészeti mozgalom, mely az expresszionizmussal, a kubizmussal és a konstruktivizmussal vállalt rokonságot.

képviselők: Kassák Lajos, Dénes Valéria, Kmetty János, Uik Béla

b) Lírai absztrakció – jellegzetes technikái: csurgatásos festés, s az automatikus irány.

- Orfizmus: tiszta színeszközökhöz eljutó festészet

Delaunay, Bruce, Kupka, Feininger

- Gesztus festészet: A művész azonosul azzal az ösztönös kézmozdulattal, amit pillanatnyi idegállapota, szubjektuma diktál  
Pollock, Tobey, Matta
- Kalligrafikus iskola – ecsettel festett írásjegyek művészi fokon végzett formája  
W. Schulze, Tobey, Pollock, Korniss Dezső, Csáji Attila
- Art brut: a belső víziók, deliviumok kivetítésére törekvés  
Jens Dubuffet  
A lírai absztrakció képviselői: Kandinszkij, Klee, Hepworth, Beöthy István, Borsos Miklós.

### III. Témakör 9 óra

1. Neoavantgárd törekvések (az '50-es évektől a '70-es évekig)  
történelmi háttér: hidegháború, technikai fejlődés, ökológiai válság, éhínségek, elidegenedés, urbanizálódás, a család válsága, bűnözés, tömeghírközlés elterjedése  
filozófia: marxizmus, egzisztencializmus, neopozitivizmus, strukturalizmus, szcientista elméletek  
általános művészeti tendenciák: anarchista jellegű neoavantgárd mozgalom  
expanzió – „ellenművészet” –  
mixed media, multimedia, „pszeno” – technika
  - Informel – forma nélküli, formatagadó festészeti irányzat  
képviselői: Kooning, Gorky, Manessier, Rothko, Heron
  - Tarizmus – csurgatott, kapart festékfoltok egybemosásával, részben az indulatok kivetítése révén hoz létre festményt.  
képviselők: Soulages, Tápies
  - Cobra – csoport: elemi, primitív jelek, firkák pszichikai kifejezőereje  
képviselők: Appel, Jorn, Alechinsky
2. Tudományos, technicista művészeti irányzatok
  - Op art: optikai (fénytani művészet)  
képviselők: V. Vasarely, Riley
  - Grav: a mozgás, a mozgás és fényjelenségek összekapcsolása, az optikai jelenségek és a látásérzékelés kutatása.  
képviselő: Morellet
  - Kinetika: az op art illuzionista hatását valódi térbeli-fizikai mozgásformákká fejlesztette tovább.  
képviselők: Albers, Lohse, Nemeccsics Antal, Hetey, Valtonen
 további új irányzatok a '60-as évektől:
  - szisztematikus művészet, minimal art, konceptuális művészet, analitikus művészet, land art, earth art, arte povera, project art, „festőiség utáni absztrakció”, a szubjektív, személyes tartalmú festészetet teljesen visszaszorítja  
területei: Hard edge, Shaped Canvas, Colour-field-, monokróm festészet.  
képviselők: Noland, Fajó János, Bartels, Ad Reinhardt, Opalka, Maurer Dóra, Sol de Witt, M. Heizer, Mario Merz, Rückriem.
 Irodalomban is megjeleni a szétbontó – összetevő jelleg. Nouveau roman.  
alkotók: Robbe – Grillet, M. Butor, Claude Simon, R. Barthes  
konkrét költészet: Komputeren készített versek.  
alkotók: Bense, Moles, Gomringer, Heissenbüttel  
Zene, tánc: előzmény – Schönberg, Webern dodekafóniája. Géppel vagy matematikai eszközökkel előállított alkotások.  
Zenei képviselők: Hiller, Barbaud, Xenakis, Stockhausen

Tánc: alapelemeire szétszedik a táncmozdulatot, s azokból új modelleket állítanak össze.

képviselői: Béjart, Markó Iván

Pop art és rokon jelenségek

(Az '50-es évek második felétől.) Hűvös, távolságtartó, ironikus és személytelen viszonyt alakít ki a valósággal.

Jellegzetes kifejezőmódok: kollázs, felnagyítás, sokszorosítás, berendezett tér.

Képviselők: Rauschenberg, Roy Lichtenstein, Oldenburg, Richard Hamilton, Gyémánt László, Lakner László, Tót Endre, Konkoly Gyula

- Combine painting: összerakott kép – Rauschenberg, Lakner, Konkoly
- Assemblage: összeállítás – Kienholz, Klaus Rinke, Paizs László, Szentjóni Tamás
- Environment: berendezett tér – Segal, Oldenburg, Wesselman, Erdély, Schaár Erzsébet
- Nouve réalisme : új realizmus (neo dadaizmus) – Hanson, Tinguely, Haraszti, Lois Viktor
- Hiperrealizmus: tulzó valóságábrázolás – Richter, Morley, Hanson, Méhes Lóránt, Koncz András, Fehér László.

Akcióművészet (az '50-es évektől) – cselekvésművészet

időben zajló, a művész személyes közreműködésén alapuló akcióra, cselekvésre helyezi a súlyt.

- Happening: történés – Oldenburg, Jasper Johns, Jim Dine, Halász, Najmányi László.
- Body art: testművészet – a művész személyére, testi, személyes fizikai jelenlétére is kiterjeszti a műalkotás fogalmát.  
Burden, Hermann Nitsch, Oppenheim, Hajas Tibor, Kele Judit
- Process art: folyamatművészet – a mű elkészítésének folyamata a fontos – Jan Dibbets
- Performance: összművészeti törekvés – Campus, Acconci, Ulrike Rosenbach, Szirtes János, Böröcz András, Révész László, El Kazovszkij
- Fluxus: áramlás – George Brecht, Maciunas, Henning Christianzen, Szentjóni, Halász, Najmányi
- Polikunst: politizáló művészet – Staeck, Canogar, Vostell, Brugin
- Mail art: postai küldemények művészete – Cohen, Ciani, Galántai György
- Magyar neoavangard vége  
képzőművészet: Bukta Imre, Lugossy Mária, Szemethy Imre, Aknai János  
irodalom: Ginsberg, Kerouac, Corso, Snyder, Mailer, Salinger, beatnemzedék, hippimozgalom  
zene: zenei beathullám, folkbeat, protest-song-forma Baez, Bob Dylan  
film, tánc: az ének, a tánc, a mozdulat új ritmussá egyesül – Fellini, Bergmann, Jancsó Miklós

Posztmodern művészet (a'60-as évek végétől)

Történelmi háttér: politikai-, filozófiai téren, ökológiai válság, a világbéke és egység iránti vágy, technikai médiumok.

Általános jellemzés: Stíluspluralizmus, nihilisztikus, konvencióellenes, ultramodern, kaotikus, kétértelmű

- Transzavangard – új hullám, új vad művészet – Sandro Chia, Enzo Cucchi, Soós Tamás, Várnagy Ildikó, Mulasics László
- Heftige malerei – indulatos festészet – Rainer Fetting, Ina Barfuss, Birkás Ákos, Bullás József, Vető János
- Neue Wilde – új vadak – expresszív, drámai valóságlátás

Salome, Walter Dahn, Gerard Kever, Wahorn András, ef. Zámbó István, Fe Lugossy László.

- Pattern painting – tapéta festészet – Graffiti – nagyvárosi folklór megjelenése a metrókban, házfalakon, járműveken, kerítésekben  
Robert Zakanitch, Frank Faulkner, Kendall Shaw

- Magán mitológiák – egyéni élményanyag mitológiaként, történelemként való megfogalmazása.

képviselők: Boltanski, Anna Oppermann, Lang, Rainer, Samu Géza, El Kazovszkij, Bukta, Vető, Böröcz András, Révész, Várnagy Ildikó.

irodalomban: mágikus realizmus – Hughes, Peter Brook, Robert Wilson

- Spurensicherung – nyomok rögzítése – Charles Simonds, Boltanski, Claudio Costa, Lang, Penone, Kalmár István, El Kazovszkij, Bukta, Samu, Havasi Ildikó.

Neomágia, neoszimbolizmus, abszurd, groteszk (a '70-es évektől)

- neomágia, neoszimbolicizmus – őstörténet, vallások, hiedelmek felidézése  
irodalom: Heller, Kurt Vormegut, Brautigam, Mrozerk, Hrabal, Vaclav Havel, Gabriel Garcia Marquez
- abszurd: emberi sors tökéletlensége  
irodalom: James Joyce, Umberto Eco
- groteszk: nevetséges és ijesztő keveredése.

#### IV. Témakör 3 óra

- XX. sz. irodalmi vázlata  
líra, széppróza, dráma, - magyar líra, magyar széppróza és dráma
- XX. sz. zenéje
  - a tagadás zenéje, atonális zene, szeriális, punktuális zene, elektronikus zene, konkrét zene, aleatórikus zene, repetitív zene  
neoklasszicizmus, folklorizmus, konzervatizmus
  - a Jazz – eredete, jellemzői  
irányzatai: ragtime, blues, spirituálé, dixieland, swing, bebop.
  - pop-rock zene  
irányzatai: rock and roll, Beatles, diszkó  
rockfajták: jazzrock, artrock, spacerock, rockballada, glamourrock, countryrock, hardrock, szimforock, puncrock, reggae, new wave
  - tánc – jazzbalett, rocky, break dance
- XX. sz-i táncművészet
  - jelentős képviselők: Gyagilev, Maurice Béjart, Markó Iván
  - modern tánc jellemzői
  - magyar balett  
képviselek: Harangozó Gyula, Nádai Ferenc, Seregi László, Bozsik Yvette  
együttesek: Pécsi Balett, Győri Balett, Szegedi Balett, Fesztivál Balett.

#### Követelmények:

Ismerje a tanuló a XIX. század második fele-, és a XX. század művészeti irányzatait. Tudjon eligazodni az elmúlt évszázad sokszínű művészeti életében. Néhány stílusjegyet ismeretében tudja megnevezni az adott művészeti irányzatot. A képzőművészeti-, az irodalmi-, a zenei-, a tánc és egyéb műfaj jellegzetes ismeretein túl ismerje az irányzatban alkotó jeles művészeket, s azok híres alkotásait. Tudja az egyes művészetek történetiségét önállóan és komplex módon figyelemmel

kísérni. Teljesítménykényszer nélkül, sokszínű rávezetéssel érjük el, hogy a művészeti ismeretekben is jártas, kiművelt emberekké váljanak, s hogy a művészeteket is magukénak érezzék. A megszerzett ismeretekkel kapjanak indítást a további önművelődéshez és szerezzenek jártasságot annak technikáiban. Csodálják a múlt híressé vált művészeti értékeit, érzékenyen reagálva tudjanak eligazodni a jelen-, s a jövő kortárs művészeti értékeiben.

### **A továbbhaladás feltételei:**

Az őskor-, az ókor-, a középkor-, a reneszánsz-, a barokk-, a klasszika-, a romantika művészeti irányzata mellett a XIX. század második felének, valamint a XX. század művészeti stílusjegyeinek komplex módon történő ismerete többször látott-, hallott-, olvasott alkotásokban, művekben.

Egyes művészeti alkotások megnevezése témáik látott-, hallott-, olvasott részletei alapján. A híres alkotó művének, munkásságának rövid ismerete, történeti korba való biztos elhelyezése, a műfajokban való tevékenységének, valamint híressé vált alkotásainak ismerete.